

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3 Vtrum lex humana per consuetudinem aboleatur, & Vtrum consuetudo
obtineat vim legis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

honores, & ad paucorum bonorū redit arbitrium.

Q93. ar. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd naturalis lex est participatio quedā legis aeternae, vt sup. dictum est: & ideo immobilis perseverat, quod hēt ex immobilitate & perfectione diuinā rōnis instituentis naturam: sed rō humana mutabilis est & imperfecta, & ideo eius lex mutabilis est. Et p̄terea lex naturalis continet quādā vniuersala p̄cepta, quae semp̄ manent: lex vero posita ab hoīe cōtinet p̄cepta quēdam particularia s̄m diuersos casus qui emergunt.

AD SECVNDVM dicendum, qd mensura debet esse permanens quantum est possibile: sed in rebus mutabilibus non potest esse aliquid omnino immutabiliter permanens: & ideo lex humana non potest esse omnino immutabilis.

In cor. ar.

AD TERTIVM dicendū, qd rectum in rebus corporalibus dicitur absolute, & ideo semper quantum est de se, manet rectū: sed rectitudo legis dicitur in ordine ad utilitatem communem, cui non semper proportionatur vna eademq; res, sicut supra dictū est: & ideo talis rectitudo mutatur.

ARTICVLVS II.

Utrum lex humana semper sit mutanda, quando occurrit aliquid melius.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur qd semper lex humana, quando aliquid melius occurrit, sit mutanda. Leges enim humanae sunt adiuventae per rationem humanam, sicut etiam aliae artes: sed in alijs artibus mutatur id quod prius tenebatur, si aliquid melius occurrat. ergo idem est etiam faciendum in legibus humanis.

¶ 2 Præ. Ex his quae preterita sunt, providere possumus de futuris: sed nisi leges humanae mutatae fuissent superuenientibus melioribus adiunctionibus, multa inconuenientia sequerentur, eo qd leges antiquae inueniuntur multas raditates continere. ergo videtur qd leges sint mutandae, quotiescunq; aliquid melius occurrit statuendum.

¶ 3 Præ. Leges humanae circa actus singulares hominum statuuntur: in singularibus autem perfecta cognitionem adipisci non possumus, nisi per experientiam, quae tempore indiget, ut dicitur in 2. Eth. * ergo videtur quod per successionem temporis possit aliquid melius occurrere statuendum.

In princ. li. 10. 3.

SED CONTRA est, quod dicitur in Decretis distin. 12. * Ridiculum est, & satis abominabile dedecus, vt traditiones, quas antiquitus a patribus suscepimus, infringi patiamur.

Cap. Rediculum est.

Art. præ.

RESPON. Dicendum, qd sicut dictum est, * lex humana intantum recte mutatur, in quantum p̄ eius mutationem communi utilitati prouidetur. Habet autem ipsa legis mutatio quantum in se est, detrimentum quoddam communis salutis, quia ad obseruantiam legum plurimum valet consuetudo, in tantum qd ea quae contra communem consuetudinem fiunt, etiam si sint leuiora de se, grauiora v̄n̄. vnde quando mutatur lex, diminiuitur vis constructiua legis, in quantum tollitur consuetudo: & ideo non quam debet mutari lex humana, nisi ex aliqua parte tantum recompensetur communi salutī, quantum ex ista parte derogatur. Quod quidem cōtingit vel ex hoc, qd aliqua maxima & euidentissima utilitas ex nouo statuto prouenit: vel ex eo quod est maxima necessitas, ex eo qd lex consueta aut manifestam

iniquitatem continet, aut eius obseruatio est nimium nocua, vnde dicitur a Iurisperito, qd nouis cōstituendis, euidentis debet esse utilitas. Et recedatur ab eo iure, quod diu quū inuenerit.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd ea quae sunt in meliorem partem, habent efficaciam ex sola ratione. & ideo ubi melioratio occurrit, est mutandum quod tenebatur: sed leges habent maximam virtutem consuetudine, ut Philoso. dicit in 2. Polit. * & non sunt de facili mutandae.

AD SECVNDVM dicendum, quod ratio illa, quae cludit, qd leges sunt mutandae, non tñ propter meliorem partem, sed pro magna utilitate, vel necessitate, vt dictum est. * & similiter dicendū ad tertium.

ARTICVLVS III. Utrum consuetudo possit obtinere vim legis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur qd consuetudo non possit obtinere vim legis, nec legem amouere. Lex enim humana deriuatur a lege naturae & a lege diuina, ut ex supradictis patet: sed consuetudo hominum non potest mutare legem naturae, nec legem diuinam. ergo etiam nec legem humanam immutare potest.

¶ 2 Præ. Ex multis malis non potest fieri vnum bonum: sed ille qui incipit primo contra legem agere, male facit, ergo multiplicatis similibus actibus non efficietur aliquid bonum: lex autem est quoddā bonum, cū sit regula humanorum actuum. ergo per consuetudinem nō potest remoueri vt ipsa consuetudo vim legis obtineat.

¶ 3 Præ. Ferre leges pertinet ad publicas personas, ad quas pertinet regere communitatem: vnde vniuersa persona legem facere non possunt: sed consuetudo inualefcit per actus priuatarum personarum, ergo consuetudo non potest obtinere vim legis per quam lex remoueat.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in libro ad Catulanum: * Mos populi Dei, & instituta eius sunt tenenda: & sicut prauitatem legum diuinarum, ita & contemptores consuetudinum ecclesiasticarum coercendi sunt.

RESPON. Dicendum, qd omnis lex proficit a ratione, & voluntate legislatoris. Lex quidem humana a voluntate Dei voluntate autem humana a voluntate hominis ratione lata. Sicut autem ratio & voluntas hominis mutantur verbo in rebus agendis, ita etiam mutantur facto: hoc enim vnusquisque eligit velle bonum, quod opere implet. Manifestum est qd verbo humano potest & mutari lex, & etiam poni, in quantum manifestat interiorem motum conceptum rationis humanae: vnde etiam conceptus maxime multiplicatos, qui consuetudine efficiunt, mutari potest lex, & exponi, & etiam mutari, quod legis uirtutem obtineat, in quantum per exteriores actus multiplicatos interuenit motus, & rationis conceptus efficaciter claratur. Cum enim aliquid multoties fit, vnde deliberato rōnis iudicio prouenire, & scilicet

...mum no cina. vnde dicitur a Iurisperito, qd nouis cōstituendis, euidentis debet esse utilitas. Et recedatur ab eo iure, quod diu quū inuenerit. AD PRIMVM ergo dicendū, qd ea quae sunt in meliorem partem, habent efficaciam ex sola ratione. & ideo ubi melioratio occurrit, est mutandum quod tenebatur: sed leges habent maximam virtutem consuetudine, ut Philoso. dicit in 2. Polit. * & non sunt de facili mutandae. AD SECVNDVM dicendum, quod ratio illa, quae cludit, qd leges sunt mutandae, non tñ propter meliorem partem, sed pro magna utilitate, vel necessitate, vt dictum est. * & similiter dicendū ad tertium. ARTICVLVS III. Utrum consuetudo possit obtinere vim legis. AD TERTIVM sic proceditur. Videtur qd consuetudo non possit obtinere vim legis, nec legem amouere. Lex enim humana deriuatur a lege naturae & a lege diuina, ut ex supradictis patet: sed consuetudo hominum non potest mutare legem naturae, nec legem diuinam. ergo etiam nec legem humanam immutare potest. ¶ 2 Præ. Ex multis malis non potest fieri vnum bonum: sed ille qui incipit primo contra legem agere, male facit, ergo multiplicatis similibus actibus non efficietur aliquid bonum: lex autem est quoddā bonum, cū sit regula humanorum actuum. ergo per consuetudinem nō potest remoueri vt ipsa consuetudo vim legis obtineat. ¶ 3 Præ. Ferre leges pertinet ad publicas personas, ad quas pertinet regere communitatem: vnde vniuersa persona legem facere non possunt: sed consuetudo inualefcit per actus priuatarum personarum, ergo consuetudo non potest obtinere vim legis per quam lex remoueat. SED CONTRA est, quod Aug. dicit in libro ad Catulanum: * Mos populi Dei, & instituta eius sunt tenenda: & sicut prauitatem legum diuinarum, ita & contemptores consuetudinum ecclesiasticarum coercendi sunt. RESPON. Dicendum, qd omnis lex proficit a ratione, & voluntate legislatoris. Lex quidem humana a voluntate Dei voluntate autem humana a voluntate hominis ratione lata. Sicut autem ratio & voluntas hominis mutantur verbo in rebus agendis, ita etiam mutantur facto: hoc enim vnusquisque eligit velle bonum, quod opere implet. Manifestum est qd verbo humano potest & mutari lex, & etiam poni, in quantum manifestat interiorem motum conceptum rationis humanae: vnde etiam conceptus maxime multiplicatos, qui consuetudine efficiunt, mutari potest lex, & exponi, & etiam mutari, quod legis uirtutem obtineat, in quantum per exteriores actus multiplicatos interuenit motus, & rationis conceptus efficaciter claratur. Cum enim aliquid multoties fit, vnde deliberato rōnis iudicio prouenire, & scilicet

consuetudo, & habet vim legis, & legem abolet, & est legum interpretatrix.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd lex naturalis & diuina procedit a voluntate diuina vt dictum est. vñ non potest mutari per consuetudinem procedentē a voluntate hoīs, sed solū per autoritatem diuinam mutari potest: & inde est qd nulla consuetudo vim legis obtinere potest cōtra legē diuinā, vel legē naturalem. Dicit enim Isidor. in synonymis, Vt uis authoritati cedat: prauum vsū lex & ratio uincat.

AD SECVNDVM dicendum, qd sicut sup. dictū est, leges humanæ in aliquibus casibus deficiunt. unde possibile est quandoq; præter legem agere, in casu scilicet in quo deficit lex, & tamen actus non erit malus: & cum tales casus multiplicentur propter aliquam mutationem hominum, tunc manifestatur per consuetudinem, quod lex ulterius nō est utilis, sicut etiam manifestaretur, si lex contraria uerbo promulgaretur. Si autem adhuc maneat rō eadem, propter quam prima lex utilis erat, non cōsuetudo legem, sed lex cōsuetudinem uincit: nisi forte propter hoc solū inutilis lex uideatur, quia non est possibilis secundum consuetudinem patriæ, quæ erat una de conditionibus legis. Difficile enim est consuetudinem multitudinis remouere.

AD TERTIVM dicendum, qd multitudo, in qua consuetudo introducit, duplicis cōditionis esse potest. Si enim sit libera multitudo, quæ possit sibi legem facere, plus est cōsensu totius multitudinis ad aliquid obseruandum quod consuetudo manifestat, quam auctoritas principis, qui non habet potestatem condendi legem, nisi in quantum gerit personam multitudinis vnde licet singulari personæ nō possint condere legem, tamen totus populus condere legem potest. Si uero multitudo non habeat liberam potestatem condendi sibi legem, vel legem a superiori potestate positam remouendi, tamē ipsa consuetudo in tali multitudine præualens, obtinet vim legis, in quantum per eos toleratur, ad quos pertinet multitudini legē imponere: ex hoc enim ipso uidetur approbare, quod cōsuetudo introduxit.

ARTICVLVS III.

Vtrum rectores multitudinis possint in legibus humanis dispensare.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur qd Rectores multitudinis non possunt in legibus humanis dispensare. Lex enim statuta est pro cōiutilitate, ut Isid. dicit: * sed commune bonū non debet intermitteri pro priuato cōmodo alicuius personæ: quia ut dicit Philoso. in 1. Ethic. † Bonum gentis diuinius est quam bonum unius hominis. ergo uidetur qd non debeat dispensari cum aliquo, vt cōtra legem communem agat.

¶ 2 Præter illis, qui super alios cōstituantur, præcipitur Deuter. 1. Ita paruū audietis ut magnum, nec accipietis cuiusquam personam, quia Dei iudicium est: sed cōcedere alicui, quod cōmunitate denegatur omnibus, uidetur esse acceptio personarū. ergo huiusmodi dispensationes face-

re rectores multitudinis nō possunt, cum hoc sit contra præceptum legis diuine.

¶ 3 Præter. Lex humana si sit recta, oportet qd cōsonet legi naturali, & legi diuinæ. aliter enim non congrueret religioni, nec conueniret disciplinæ, quod requirit ad legē, ut Isid. dicit: * sed in lege naturali & diuina nullus homo potest dispensare. ergo nec etiam in lege humana.

SED CONTRA est, quod dicit Apostol. 1. ad Cor. 9. Dispensatio mihi credita est.

RESPON. Dicendum, qd dispensatio proprie importat commensurationem alicuius cōmunis ad singula. unde etiam gubernator familiæ dicitur dispensator, in quantum unicuique de familia cum pondere & mensura distribuit & operationes & necessaria uitæ. Sic igitur & in quacunque multitudine ex eo dicitur aliquis dispensare, quia ordinat qualiter aliquid commune præceptum sit a singulis adimplendum. Contingit autem quandoque quod aliquid præceptum, quod est ad commodum multitudinis ut in pluribus, non est conueniens huic personæ, vel in hoc casu: quia uel per hoc impediretur aliquid melius, vel et induceretur aliquid malum, sicut ex supradictis patet. * Periculosum autem esset, ut hoc iudicio cuiuslibet committeretur, nisi forte pp euidentis & subitum periculū, ut supra dictum est. *

Et ideo ille qui hēt regere multitudinem, habet potestatem dispensandi in lege humana, q̄ suæ authoritati innititur, ut scilicet in personis, vel in casibus, in quibus lex deficit, licentiā tribuat, vt præceptū legis non seruetur. Si autem absq; hac ratione pro sola uoluntate licentiā tribuat, nō erit fidelis in dispensatione, aut erit imprudēs: infidelis quidem, si non habet intentionem ad bonum cōmune: imprudens autem, si rationem dispensandi ignoret. propter quod dñs dicit Luc. 12. Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quē cōstituit dominus super familiā suā?

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quando cum aliquo dispensatur, ut legem cōmunem non seruet, nō debet fieri in præiudicium boni cōmunis, sed ea intentione, ut ad bonum commune proficiat.

AD SECVNDVM dicendum, qd nō Prima Secundæ S. Tho.

in malum, & huiusmodi, tunc deficere dicitur lex in casu illo: unde de pro sola uoluntate non fit dispensatio, sed dissipatio. Secundo, quis rector in qua lege possit dispensare. In litera enim nihil aliud exprimitur, nisi quod rector multitudinis habet potestatem dispensandi in lege humana, quæ suæ authoritati innititur.

Et in responsione ad tertium in lege humana publica non potest dispensare, nisi ille, a quo lex authoritatem habet, uel is, cui ipse commiserit.

¶ Videtur autem mihi, qd seclusa consuetudine, quæ auctoritatem dispensandi in ferionibus rectoribus committit & admittit, ex hoc ipso qd aliquis constitutus est rector multitudinis, commissa quoque est sibi auctoritas dispensandi in lege superioris quo ad tria, scilicet, quo ad leuia, quo ad frequentia, quo ad propria. Leue autem est quodcunque cæteris paribus non præcepto proprie dicto, sed simpliciter statuto positum est. Non enim est rationi cōsonum, ut ad principem pro dispensatione in leui recurrendum sit. Frequentius quoque occurrentibus, graue nimis esset ad principē saepe ualde remotum loco, uel cōmoditate recurrere, ubi lex ipsa iudicanda tādem esset, non seruanda, vt patet in lege ieiunij ecclesiastici, quod ex rationabili, secundum existimationem saltem, causa: nec est rationi cōsonum, ut semidebilis, aut uolens quis equitare, aut pedes ire sine necessitate cogente, & putans se non posse seruare ieiunium, debeat ad Papam recurrere: sed fat uidetur, quod arbitrio episcopi in aliquid opus commutetur, saluo legis fine. Aequum etiam est, ut ea quæ sunt ita propria alicui multitudini, quod non redundant in cōmunitatem totius regni, vel reipublicæ Christianæ illius multitudinis rectori, qui notitiam specialem

Q. 96. ar. 6.

Q. 96. ar. 6.

DD 3 eius